

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Բ Ջ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ռ Յ

Բ Ն Կ Ե Ր Ա Բ Թ Ե Լ Ն Ա Ր Ը Ա Ր Ա Բ Ն Ե Ա Յ

1813.

11. 12. 13. 14. 15. Յ Ո Ւ Ն Վ Ա Ր.

Ս Ա Ք Ս Ո Ն Ի Ա.

Փ Ր Ա Ն Ս Ա.

19. Դ Ե Լ Ե Բ Ե Լ Ե Լ:

Փ Ե Լ Ե 27 Դ Ե Լ Ե Բ Ե Լ Ե Լ:

Սպասնիայի պառն ժողովը՝ որ բանի տուն էր կըլարկոր առ քաղքիս մէջէ, շատ խորհուրդ զնեղեն վերջը, որոշեց որ խելիք ըստակ արածի ապրանիայի քս վերը կըսած զնաւորական ճամբաներուն համար, որ աւելցնէր ու փոխկերէին, պատճառաւ որ՝ ամենն ան կողմերու զին Ըորական բանակները անկից կանցնէին ու կըլարկային:

Ասկից զատ վճռեց, որ ամենն ամիս՝ որչափ բնական որ կըլարկէր զնաւորական խաղաղին՝ շատնայ, որպէս զի քնն որ քան զառնորական ճամբը աւելի ըլլային, անոր լէյսնէ: Առանկ մէկ քանի բաներ ալ առաջարկուեցաւ, թայց ընդունելի չեղաւ. քույրն թէ յիս ժամանակաց ընդունելի ըլլայ:

Ըստ կէս օրը՝ Կարօշէն ինքնակալը, ջորս գին բոլորած Բրինկեքէնիւրով, իշխան ներով, խորհրդականներով, ու կարտինալներով, կ'է. մենք սիրով ալ բարաբար, բաւթն ընդունեցաւ իրեն մեծ պաշտօնը: Իր թագաւորական պաշտօնականները: Ու հան տեղը մենք ճաղատանաւթն սկսաւ խօսիլ Պարոն Մ. Կուրկեր՝ ուսային իշխանը՝ Կարօշէն ինքնակալին հետ:

« Թագաւոր,

« Մենք կըկարծէինք՝ ու կըհաւատայինք
« Թէ Տէրութեդ Խորապային ճանկր ըլլայ, թայց դու՝ քու անհարկն արաղաւ,
« Թէգ ֆրանսային ծոցն. « Բաւ Տէրութեդ հեռաւորութեն ամենը՝ մէկ ստաւ,
« Կալի դաւաղբութիւնը մեքենայեցին:

« Մէկ

" Մէկ քանի անխելք մարդիկ ջանացին
 " ավելի քակել զան՝ ինչ որ հիմներէր
 " հաստատութիւն հարադիտութիւն՝ ու քա-
 " ջարտութիւն: Իրենք ալէկ կրտսնէին
 " մեր թագաւորին դերազանց ճուղը, ու
 " շուտովը մոռցան աս հիմնական առակը
 " տէրութե, * թէ թագաւորը չի մեռ-
 " նիր: " գեղեցիկ առակ՝ մեր ծերերէն
 " Թողած, (որ պէտք չէր որ գրվի,) որոնք
 " ալէկ աւանդապաշէին՝ ան օրէնքնէ՝
 " բուն:

" Թագաւոր, մեր Հարքը շատ երկար
 " ատեն՝ դէմ կեցան փորձանքներու՝ նե-
 " ղութեց՝ ու վշտաց՝ ողջ զի ձեռք ձգեն՝
 " ու սպանն թագին ժառանգութիւնը.
 " Իրենց սիրտը՝ քաջութիւնը՝ կենդանի է
 " գեռ մեր սրտին մէջ, որ քու Տէրութե
 " կըմնար նորէն արթնցնելը: Պատրաստ
 " ենք ամեն բաներնիս քու սպտոռական
 " անձիդ համար՝ ու քու մշտնջենաւոր
 " միահեծան իշխանութեդ՝ յաջորդութե
 " համար զոհելու:

" Ընդունէ սիրով աս մերնոր երգմուն-
 " քը. մեք ի՞նչ ըլլայ չըլլայ՝ մինչև ի մահ
 " քեզի գլուխ կըստնարհեցնենք, հաւա-
 " տարիս կըմնանք: "

Ասկից ետքը կայսրը ընդունեցաւ Հռո-
 մայու բաժնին՝ կայսրնորական ժողովին՝
 դեսպանները, որոնց գլխաւորը՝ ասանկ
 սկսաւ խօսիլ Նաբօլէոնին հետ:

" Ո՛ր թագաւոր,

" Հռոմ քաղաքը ու իր տակը եղած բա-
 " ժինները, իրենց մենծ պատիւ ու փառք
 " կրտսնէն, ընծայելու Վեհափառ Տէրու-
 " թեդ՝ իրենց հաւատարմութե ու հնա-
 " ղանդութե սարտքը ու անկեղծ սէրը՝
 " վստաւաց ամբողջի՝ և վստաւարեալ-
 " դութե Վեհափառ Զոհութեանդ: Ո՛ր
 " Թագաւոր, Հռոմ քաղաքը՝ քեզմէ ըն-
 " դունեցաւ քու Տէրութեդ երկրորդ ըլ-
 " լալու գերազանց աստիճանը. և իրեն
 " մեծագոյն փառացը համար՝ քեզմէ ըն-
 " դունեցաւ թագաւորութե անունը, որ
 " քու սիրտդ, ու Հռոմայեցւոց և ամ-
 " եւրոպայի յոյսն նշանմունէ: Աս թա-
 " գաւորութե անունովը զարդարուցաւ
 " Ռօմուլոս իր քաջութե համար, և Նու-
 " ման իր կրօնասիրութե համար: Քեզմէ

" կըճանչան Հռոմայեցիք ան մեծ շնորհ-
 " քը՝ քո ան օրէնքը ու իրաւունքները՝ որ
 " կըվայելեն, որնոր քու խելքդ հիմնեց
 " ու քու անյաղթ բաղուիդ կըպաշտպանէ:
 " Կայսրնորներուն՝ քու հրամանիդ
 " կէօրէ մէկէն ժողովը, ժողովին շուտի-
 " ւ ամեն բան ի գործ դնելը, իր անդամ-
 " ներուն միաբան ներդաշնակութիւն, աւ-
 " մէն օրինաց հնազանդութիւն, և քու կայ-
 " սրերի հրովարտանքներու գարդութե
 " տալը, Հռոմայեցւոց սիրուն մէկ շնոր-
 " հիտ նշանմունէ: Չեն մոռնար իրենց նախ-
 " նեաց անունը. ոմանք՝ կըպատեւադմին
 " քու յաղթական դրօշակներուդ տակը.
 " ոմանք ալ՝ կըծաղկեցնեն արհեստները,
 " որ մեծածախ ու փառաւոր յիշատակնէ
 " բով յաւերժացունեն երևելի քաջու-
 " թիւներդ, ու ետեւի եկողներուն յիշա-
 " տակը թողուն:

" Որպէս զի Հռոմայու աս երջանկութիւն
 " կապարեալ ըլլայ, ուրիշ բան՝ Ո՛ր թա-
 " գաւոր՝ չմնար, եթէ ճշքու ներկայու-
 " թեդ, ու քու անձիդ թագաւորական
 " ու կայսրական ամբողջ վրայ նստած
 " անտութե: Աս ամբողջ կըլուսէ իրենց
 " կրկին և կրկին ցնծութեան աղաղակը:
 " Հռոմայեցիք մշտադաւար դաբնիով կը-
 " պսակեն ճակատդ. քու Կամդեմոնոն
 " մոնալը՝ առջի եղած երևելի Տուգանե-
 " բուն ինքնակաշնորուն արժանաւոր յաղ-
 " թանակներէն, աւելի փառաւոր, աւե-
 " լի հաւատաւոր, ու աւելի արժանաւոր
 " կըլլայ:

" Արժանի համարէ, Ո՛ր թագաւոր,
 " ընդունելու՝ Հռոմայու ու իր բաժնին
 " աս միաբան ուխտը ու բաղձանքը, որ
 " յանձնուցեցաւ մեզի՝ քու արժանաւոր
 " ամբողջ ոտքը ներկայացնել: "

Նաբօլէոնը՝ աս խօսակցութիւններուն
 վրայ՝ շատ հաճութե ցուցուց:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ:

Մեր աղբին մէջ ուսում սորվող, ու ու-
 սում գիտութիւն սորվելու համար յորդո-
 րանք խօսող, մասնաւոր եկեղեցականներէն
 էին. որոնց ախարհական կըղզուրցէին թէ
 մեք ատեն չունինք ատ բաներուն. ձեր
 պարտքն է ատոնց ատեն անցընել: Հիմա

աս նոր ելած ընկերուէր ստանալօր մէջ, որոնք ամենեւեւ աշխարհականք են, օրինակ անհետ լող քաղաքական ազգերէն, որոնց մէջ որչափ որ իմաստուն եկեղեցականք կանեն, դրեթէ անգամ ալ աշխարհական գիտնալ կանք ու խելացիներ կան, մէկ զմէկ կը յորդորեն, բոլոր ազգին սիրար կը յօժարեցընեն, որ գրոց ետեւէ ըյնին, խելք ստրկին, թմրած չինստին. ու այնպէս ազգասէր ըլլան, ու հայրենասիրութիւն ունենան: Աս խօսքերը, աս երևոյթները մենծ յոյս կուտան ու քաջաւերութիւն իմաստնոց աղբիս, որ ասկէ ետեւ իրենց բրաւորներն իրենց աչից լուսին վարձքը՝ որ է Ժողովրդեան յառաջադիմութիւնը, տեսնեն: Հոս կը դնենք մէկ ուրիշ յորդորանք մընալ, որ ան ընկերուէն մէկը խօսերէ, որով կ'իմանցընան ան ընկերութե մէջի եղբորներուն սերը ու ետանդը՝ որ ունին աղբիս լաւութեւնը զի:

Ա. Ազգային:

Որչափ մեծ է ազգասիրութիւնը և հայրենասիրութիւնը, քան ղ թագաւորութիւնը և զհարստութիւնը. բայց ի՞նչ օգուտ, որ չիկայ մէջերնիս: Ամենից կը դուրսնան, ամենուրեք առջեւ մեծ կերակայ. ի՞նչ շահ, որ գործքով զոտ չիկայ. առաւել ալէկ է չի դուրսնան, բայց զործքով ընեն: Բերնով կըսեն, այլ գործքով մէկնալ չեն ընեն. բերնով ըսելն իբրեւ, նոյն Ժամանակը գործքով հակառակը կը նեն: Մեր աղբը ահա աս ատոմանք մէջն է. ոչ հիմայ՝ այլ առաջուցմէ սերի. որ ուրիշ աղբաց մէջ չիկայ. այլ ընդ հակառակ կըն ազգասիրութե ոգի ունին. կարգացող մարդը անոնց պատմութիւնները կարգայնէ՛ կ'իմանայ, թէ ինչպէս իրենց հայրենեացը համար ինքզինքնին մինչև իմաստ կըստանէին. ևն: Ուրիշ աղբ իւր աղբին մեծութիւնը կուգէ, և երբոր տեսնայ ալէկութիւնը՝ կուրախանայ: Բայց մենք ոչ թէ միայն տեսնալ, այլև լրանալ մէջը ուղեր. ուր մնաց պարծնալը և ուրախանալը: Եթէ աղբին մէջը մեծմը և երեւելիմը ըլլային, իրենց զբժարին կուգայ, և չեն անորժիր. որ պէտքեր ուրախանալ և ոխորժիր: Աս բանիս իսկաւ կը դարձանամ. թէ որ աղբին մէջը մեծութիւն յաջողութիւն չըլլայ, և ետք խելքութե մէջը մնան, ի՞նչ օգուտ կը տեսնան, չկտան. բանաստեղծ իմաստեղծ ի՞նչ ուրախութիւն կ'իմանան, բայց միայն ամօթ, և նախատինք իրենց, և ոչ անոնց: Այլ առաւել զարմանալուն այն է, որ զաս ոչ միայն իրենց մէջ, այլև ուրիշ աղբաց մէջը կ'ընեն, վն դե վարձք իրենց նախատանց, առանձնախառնելով: Բանդի եթէ մէկ ընկերութեմը ք (մէջիսիմը) մէջը, ուրիշ աղբէն մէկը մեր աղբը գովելու ըլլային, կը նային որ անոր գովասանքը ոչնչացընեն:

և կի՛ սուտ հանեն: Արդ՝ ան (անուսուսման կանութե բան է քան բընական). ունեցած ատեւութե պատճառով կընային որ, իրենց վերայէն հայութե անուշ բաց ձգեն, իբր մէկ չար բանիմը պէս. ասոր համար ոմանք որ ուրիշ աղբիմը քաղաք երթան, և կամ անոնց լեզուն սարկնեն, մէկէնիմէկ կը փոխվին, (Ֆրեզնիլէնիմը կըլլան) և կըրկին ատեւութիմը կուսնան ընդդէմ աղբին. և ինքզինքնին չեն ուղեր որ հայ անուշանեն. թէ որ մէկը իրենց պարծանքի համար ուրիշ աղբաց առջեւ զուրկեն, կը կըսին անարդէ կըրն հայը ի՞նչ աղբ է, ի՞նչ է տէյի, կը զարմանան և ետք վար կը զարնեն, չեն մոմտար, որ ի՞նչ աղբի առջեւ ըլլայ, ծաղը կըլլովին. և համարումնին կը կարծենցունեն: Ահա՛ աս ամեն բանին պատճառը այլ ինչ չէ, բայց այն, որ չիկայ մեր աղբին մէջը սեր առ ուսուսման (որ է մայր ամմէն բարի բաներու). քանզի երբոր աղբը ուսուսմանէր ըլլայ, անտարակոյս ուսումնականաւ կըլլայ. և թէ սուսումնական ըլլայ, պարտական է որ և աղբասէր ըլլայ: Ուրեմն աս աղբասիրութե համար պէտք է որ ուսումնասէր ըլլայ, բայց քանզի ուսումնասիրութե ոգի տալու՝ պէտք է մէկ դուռ ուր, որ մանան ու իմանան անոր համար. վն աս մեր արշարունեաց անուշով ընկերութիւնը աս բաներու մէկ ճարը ըլլայ տէի, ու մանաւանդ մէկ զբօսանքմա՛ կարդալ գիտցողներուն, հիշ մէկ խարժի սոկի չիմային. ու կը ինքնորէ կաղաչե՛ աղբիս ուսումնական ներքին՝ որ ընծային բոլոր աղբիս աշխարհ, բառ լեզունով այս քաղեթայս, որ կան ունեն ի՛տակ բիւզանդեան, որ կարդալով, և մէջի եղած լուրերով ք (հաւատիս ներով) զբօսուցուն. իմանալով թէ ի՞նչ կըլլայ, ի՞նչ չըլլար աշխարհիս մէջը. և տեսնելով թէ ի՞նչպէս ուրիշ աղբիս իրենց աղբին վրայ սեր ունին. և որպէս իրենց աղբը քան զամմէն աղբէն վեր կըրբունեն. ի՞նչպիսի կերպով իրենց աղբին ուսումնասիրութեան աղբասիրութեան ոգի կուտան:

Ասով, ըլլայ մեր աղբին բարի օրինակ. և մենքալ անոնց վրայ անհետեւ աղէկ նախանձ. ձգելով մէջմէն մեր չար նախանձը. որ շատ դէշութի կըլլատնան: Աս բարեբանիկատեղով, աս քաղեթայս կը ընկնի կոր. մեր կարգացողներուն ձեռքով. յուսալով որ և աղբիմաւ հաճոյ կըլլայ. և քիչ քիչ աղբերնիս կըլլայ ուսումնասէր, ուսումնասէր, և ևս առաւել կուսնայ ջանք աղբային, հայրենասիրութիւն, ազգասիրութիւն, ըլլալով գովելու ոչ միայն իրեն, այլ և ուրիշ աղբաց տալով բարի նախանձ. որ թէ կը մնայ կամայ ըլլայալ, աղէկ կըլլայ: զի|| Լաւ է անագան քան ոչ երբէք||: Ասկէ ետեւ մեր ընկերութե գիտումը ան է, որ չիմաւ ուսոված

տալիս Գրքերէն զատ, ալ ուրիշ ուսումն
նախան Գրքեր՝ որ շինված են, ու ետեւէ
ետեւ կրկնվինկոր, (բայց սակի պահտութե
համար չեն ապկիր կոր), առ մեր ընկերու
թիւը որչափ ձեռքը հասնի, անոնց կարծը
տեսնէ՝ ու պիտոր տպել տայ. ինչպէս որ
գիտնական ազգերնալ այսպէս կրնեն:

Արդ՝ ուրեմն մոռնանք յայտ հետեւ մեր
հին բարբը վերցունենք, հեռացունենք,
որ անուննալ չմոռնայ. ջանանք որ ըմա
նինք մեկալ ազգերուն, որոնց մէջը գիտու
թիւը պայծառցերէ. ազգասիրուեր բարձրը
ցերէ. մենք ի՛նչու չընենք, մենքալ նոյն
ստեղծութեւք չենք մի. եթէ ոչ՝ ուղեւնէն
չենք կրնար մի. ջանքը մեծ է, ամեն բա
նը կը յայլթէ. անանկէնէ պարսպ չկէ
նանք. ձեռքերնուս եկածին չափ ջանանք,
իբր պարտական իմրպէս (որ իրաւնալ անան
կէ): Չենք տեսներ որ, այս ընկերութիւն
կապարտավի կոր իրեն պտուղները տալու
որ թիւ ժամանակի մէջ ևս առաւել իրեն
արգիւնէր կը յուսացվի որ յայտնէ պիտոր:
Այս ընկերութիւնը որպէս եղաւ, ով ըրաւ,
ջանքը չէմի, որ բաղձալով աղգասէր ընկե
րութիւն՝ ի գործ դըրաւ. վն որոյ այս ջան
քը տեսնելով, յոյսերնիս կեճեցընէկոր.
Թէ որ այս սիրով և բաղձանքով երթայ՝
ազգասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, և
նմ գիտութիւն մեր մէջը կըսկսին փայլել
և ազգը լուսաւորվելով մեծանալ. ոչ միայն
հիմակու համար, այլեւ տեւել մինչև ի՛շա
ւիտեան. և տալ փառք և պարծանք՝ հայ
կազեանս տոհմի:

Մ. Տ:

ՅՈՒՑԱԿ

Նորատիպ գրեանց՝ որ ի՛վէնէտիկ:

Ի՛վանս սէյն Ղազարոս:

Մեկնութի չորքտասան թղթոց երա
նելոյն Պողոսի առաքելոյ: Արարեալ ըստ
ողջամիտ շաւղաց վարդապետաց եկեղեց
ւոյ, ընտրութիւն հարազատ բնագրի հայկա
կան թարգմանութե, հանդերձ բացաքննու
թիւն այլոց թարգմանութեց: Աշխատասի
րութիւն Տն. Հ. Գաբրիէլ Ամբասանալ
վարդապետի Աւետիքեան Կոստանդնու
պոլսեցոյ, յաշակերտութե Աբբայի Տն
Միխիթարայ Բարաւնապետի: Յերբեակ
Հատորս բաժանեալ:

Հատոր Առաջին: Բովանդակիւ թղթոյն
առ. Հռովմայեցի, և առաջնոյն առ. Կորն

թացիս: Տպագրեալ. 1806. ամսէ: Ի՛վէ
նէտիկ. ի՛վանս սէյն Ղազարոս:

Հատոր Երկրորդ: Բովանդակիւ թղթոյն
առ. Կորնթացի երկրորդ. առ. Գաղատա
ցիս. առ. Եփեսացիս. առ. Փիլիպեցիս. առ.
Կորնթացիս, Ա. և Բ. առ. Թեսաղոնիկե
ցիս: 1811: իմի:

Հատոր Երրորդ: Բովանդակիւ թղթոյն
առ. Եբրայեցի: Առաջնոյն և Երկրորդին
առ. Տիմոթէոս. առ. Տիտոս. առ. փիլիմոն:
1812: ամիս:

Լեւկատար վարք և վկայաբանութիւն
Սրբոց, որք կան ի՛հին Տոնացոցի Եկե
ղեցոյ Հայատասնեաց: Յորինեալ վաւե
րական բանիւք ճառքարաց մերոց՝ և այ
լոց ազգաց, հանդերձ ձայնակցութիւն ստու
գապատում մատենագրաց, ըստ անաշառ
ղնութեան: Ի՛ Հ. Մկրտիչ վարդապետե
Աւգերեան, յաշակերտութե մեծին Մխի
թարայ Աբբայի, Արդեամբք նմանէր
Մանուկ Աղայի Կանեցոյ մահտեսի Աճա
տուրեան: Գործն բաղմահատոր ի՛ փոքր
գիրս՝ յերևելի միջոցէ ի՛ միջոց, բովան
դակել տալագրի և ի՛ մի հատոր մեծա
գիր, ի՛ պէտս եկեղեցեաց առ. հասարակ.
առ. ի՛ պատիւ ամենայն սէջ, և ի՛ փառս
փրկչին և սրահողին բուրեցունց: Յամ
Տն. 1810: Եւ ի՛ թունի հայոց. ամսթիւ:
Ի՛ Վէնէտիկ, ի՛վանս սրբոյն Ղազարոս:

Հատոր եւ: Ապացի: Յորում կան Տոն
քոց որ զինի Յայտնութե մինչև ցառաջաւորի
Բարեկենդան: 1810. ամսթիւ. ի՛ փոքր գիրս:

Հատոր. Է: Միջոց Առաջաւորաց և
Աղուհացի: Ի՛ Մէյն Սարգիս ցղլեա
տուն Յովհ. Մկրտիչ: 1811. իմի:

Հատոր. Է: Միջոց Պէնտէկոստի ցվար
դավառ: Ի՛ Հովհաննէսեան մինչև յոսոն
Առաքելոց: 1812. ամիս: Աս ետքի հա
տորս դեռ ամբողջ չէ տպված:

Ի՛եղ կենաց, որ և է՝ Հոգեւոր Բժշկա
րան: Յորինէ՛ ի՛ Հ. Մկրտիչ վարդապե
տե Աւգերեան ի՛ միաբանութենէ մեծին
Միխիթարայ Աբբայի. ի՛ յեզու կոստանդ
նուպոլսոյ: Տպագրել յամին, 1810. ամսթիւ:
Ի՛ Վէնէտիկ, ի՛վանս սէյն Ղազարոս:

Հաւատով խոստովանիմ. Ազօթք Տն
Ներսիսի Հայոց Կաթողիկոսի՝ Վեցելդ
ուրեան: Հայ. Տաճ. Յոյն. Լատ. Իտալ.
Գաղղ. ի՛ Վէնէտիկ. ամսթիւ: Ի՛վանս
սէյն Ղազարոս:

Հաւատով խոստովանիմ. Ազօթք Սէ
Ներսիս Կաթողիկոս. Հայնակ Առաւելը
նակ, Լաթիննակ, Նեմէցնակ, Մաճրա
նակ, ու Ռաջնակ: Վէնէտիկ. իմի. Սէ
Ղազարոս Վանք:

Աս գործքս՝ որ է պատմութի հիմակական առեւիս, տասնորհինկ որը մէյնը կըտրովի,
Ի՛ՎԵՆԵՏԻԿ Ի՛ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅԵ ՂԱԶԱՐՈՍ: